

ACADÈMIA DE CULTURA VALENCIANA

SECCIÓ DE LLENGUA I LITERATURA

I
ORTOGRAFIA
DE LA
LLENGUA VALENCIANA

(2ª EDICIÓ, REVISADA)

VALÈNCIA, 1981

NOTA PRELIMINAR

La Secció de Llengua i Literatura de l'Acadèmia de Cultura Valenciana, conscient del seu comés en estos instants que poden ser transcendents per a l'afirmació de la tan autèntica com indiscutible cultura valenciana, presenta ací un nou pas regulador que te com a meta la llengua valenciana culta i digna, tant de ser parlada com escrita. I hem dit «un nou pas» perquè la llengua, com a fet social viu que es, està en constant evolució que cal seguir sense travar, respectant tot lo respectable mentres se propòn el rebúig de lo que, per corrupció, no mereixca tal respecte.

Per açò, hem partít de l'atenció directa de la llengua actual de qualsevòl lloc valenciaparlant del nostre poble i també, naturalment, del material literari i del peculiar sobre la llengua valenciana del que la llarga història nos ha fet hereus.

Ací oferim el treball, després de ser acordada la seua publicació per l'Acadèmia de Cultura Valenciana, al que seguiran els atres necessaris per a completar la Gramàtica, el Vocabulari i el Diccionari que tan indispensables considerém.

Per a tot açò, demaném la comprensió, l'ajuda i la confiança d'este poble nostre, perquè estem convençuts que sap que, per a ser, no pot renunciar a res de lo que el fa ser i de lo que el pot fer ser qui es i vol ser.

1.ª edició, 1979
2.ª edició, 1981

Deposit legal: V. 1.459 - 1981

Arts Gràfiques Solér, S. A. - Olivereta, 28 - València (18) - 1981

I
ORTOGRAFIA

En valencià, les lletres són:

<u>Lletra</u>	<u>Nom</u>	<u>Eixemple</u>
a	a	aigua
b	be	barca
c	ce	cendra, casa
ç	cedeta	llançar
ch	che	chica
d	de	dacsa
e	e	era, tendre
f	efe	figuera
g	ge	gàbia, ginér
h	haig	herba
i	i	idea
j	jota	jornada
k	ka	kilo
l	ele	lectura
ll	elle	llanda
m	eme	mare
n	ene	navaixa
ny	enye	nyespla
o	o	òpera, sopa
p	pe	pedra
q	qu	quatre, queda
r	ere	cara
rr	erre	carro
s	ese	Senyera, posa
ss	esse	passar
t	te	terme
u	u	una
v	ve	vell
x	xe	bruixa
y	i grega	yo
z	zeta	zero, atzucàc

S'escriu B (batre)

1. En inicial i interior de paraula: badalla, acaba, dubte.
2. En els prefixos AB-, OB-, ABS-, OBS-, SUB-: abcés, obtús, abstracte, obstaculisar, subproducte.
3. Davant de D, en diferent sílaba, posarem B i no P: abdica, abdomen.
4. Mai en posició final de paraula, encara que en derivar (en el plural se conserva) se transforme en B:
 - arap, no arab, pero arabisar
 - verp, no verb, pero verbàl
 - mossarap, no mossarab, pero mossarabisme

S'escriu C

1. En so de [k] (colp)
 - 1.1 Inicial i interior de paraula davant de A, O, U: casa, cosa, cult, ficar, recòrt, ocúlt.
 - 1.2 En principi de sílaba formant els grups consonàntics CR, CL: crida, clau, dimecres, proclama.
 - 1.3 Davant de C, D, S, T, Z: acció, anècdota, dacsà, actua, eczema.
 - 1.4 En final de paraula, encara que en derivar (en el plural se conserva) se transforme en G o se conserve:
 - atàc, no atàg, pero ataca
 - prolec, no proleg, pero prologa
 - fanc, no fang, pero fangós
2. En so de [s] (cendra)
 - 2.1 Inicial i interior de paraula, davant de E, I: cel, cinc, incèrt, província.
 - 2.2 Davant de A, O, U, escriurem ç (cedeta): caçar, llançòl, vençút.

- 2.3 En posició final de paraula, escriurem ç, sempre que en derivar s'escriga C:
 - capàç, capacitat
 - comèrç, comerciar

S'escriu Ç

(Vore C, 2.2 i 2.3.)

S'escriu CH

1. En so de [ç] (chic)
 - 1.1 Inicial i interior de paraula entre vocals o darrere de consonant: chufa, Chirivella, clòchina, archíu.
 - 1.2 En final de paraula escriurem IG o G (vore G, 3).
2. En so de [k] (March)
 - 2.1 En posició final de paraula, en els pobles i llinages que la tenen per tradició: Albuixéç, Albiàch.

S'escriu D (dit)

1. En principi i mig de paraula: donar, idea. Excepte en derivats de AT grec (atles, atleta, atmosfera, etc.) i davant de Z (batzoles, dotze).
2. En el grup consonàntic DR: dragó, moldre.
3. Mai en posició final de paraula, encara que en derivar s'escriga D:
 - vert, no verd, pero verdor
 - reverent, no reverénd, pero reverenda

S'escriu F (falla)

1. Inicial, interior i fi de paraula: fer, corfa, bufa, baf.
2. En posició final de paraula, encara que en derivar (en el plural se conserva) se transforme en V o se mantinga:
 - serf, no serv, pero servir
 - tuf, no tuv, pero atufar

S'escriu G

1. En so de [g] (gat)

- 1.1 Inicial i interior de paraula davant de A, O, U (sòlament G): gàbia, got, gust, regal, engolir, aigua.
- 1.2 Inicial i interior de paraula davant de E, I (GU): guerra, guisar, figuera, esguita.
- 1.3 Davant de UE, UI, portarà dièresis la U quan se pronuncia: aigües, llingüistic.
- 1.4 En principi de paraula o de sílaba, en els grups consonàntics GR, GL: gràcies, glop, agrana, regle.
- 1.5 Davant de D, M, N: Magdalena, fragmentar, insignificantia.
Excepte en cultismes com: acmé, dracma, estricnina, icnografia, tecnic, anècdota, sinècdoque i derivats.
- 1.6 Mai en posició final de paraula, encara que en derivar (en plural se conserva) s'escriga G:
 - amíc, no amíg, pero amiga
 - rec, no reg, pero rega
 - amàrc, no amàrg, pero amargor
 - sanc, no sang, pero sangrent

2. En so de [ġ] (girar)

- 2.1 En posició inicial de paraula i interior davant de E, I: mege, argila, gel, ginér.
Excepte davant de -ecc-, -ect- (objecció, objectiu i algunes mes), i altres noms de procedència grega o bíblica: Jesús, Jeroni, Jeremies, Jerusalem, jerarquia, jeroglífic.
- 2.2 En el grup -IG- en mig de paraula davant de G (formes dels verps acabats en -gir): afigga, rigga, frigga.
- 2.3 En posició final de paraula la G darrere de I no es sonora, encara que en derivar se transforme:
 - mig, pero mígér
 - oréig, pero orejar

2.4 No escriurem TG/TJ perquè en valencià no hi ha mes que un so africàt sonor, representat per G/J en qualsevol posició:

- viage, no viatge
- juge, no jutge
- llenguage, no llenguatge.
- correja, no corretja

3. En so de [ċ] (roig)

- 3.1 En final de paraula en el grup IG darrere de A, E, O, U o de consonant, sempre que la I siga àtona i muda: vaig, veig, goig, fuig, Elig, Barig. (Excepte Calig i Tirig en les que la I del grup se pronuncia.)
- 3.2 En posició final de paraula, darrere de I tònica: desig, frig.
- 3.3 En posició final de paraula aparéix sempre [ċ], representat per IG, G, encara que en derivar se transforme en la sonora corresponent (G davant E, I, i J davant A, O, U), o se mantinga (CH en tots els casos):
 - trepíg, trepigen
 - mig, mija
 - despàig, despachar

S'escriu H (heretar)

No te cap de so.

1. En principi i mig de paraula, en les que sent etimològica s'ha conservat per l'us: herba, hui, hivèrn.
Excepte: huit, huitava, huitanta (que no es etimològica).
2. No l'escriurem en aquelles paraules que a pesar del seu oríge etimològic, s'han escrit així des d'un principi: avorrit.

S'escriu J (jardí)

1. En posició inicial i interior de paraula davant de A, O, U: jaqueta, jove, jugar, puja, rajola, ajunta.

2. Davant de -ecc-, -ect-: objecte, objecció, subjecte, objectiu (vore Y, 4).
3. Davant de E (vore G, 2.1).
4. No escriurem TJ (vore G, 2.4), sinó J:
 - plaja, no platja
 - mija, no mitja
5. Darrere del prefix AD: adjacent.

S'escriu K (York)

1. Només en paraules d'orige estranger o tècniques: Kant, kilo.

S'escriu L (lenta)

1. En inicial de paraula: locàl, líquit.
2. En interior i fi de paraula: almagasén, dol.
3. En els grups consonàntics BL, CL, FL, GL, PL: blau, clau, flama, glop, plat, noblea, aclamar, unflar, aglutinar, aplanar.

S'escriu LL (llanda)

1. En inicial, interior i final de paraula: llet, lliberal, filla, rella, poll, manóll, bolletí, ralla.

S'escriu M (mana)

1. En inicial, interior i final de paraula: mar, mestre, flama, camí, fum, estem.
2. Davant de P, B, M: rompre, gamba, immortal.
Excepte en paraules compostes que ajunten N final a M inicial: enmíg, granment.
3. En el prefix circum- quan li seguix una atra consonant: circumstància, circumnavegació, circumferència.

4. Mai davant de V ni F: enveja, enfrontar. (Excepte: triumvir. Vore N 2 i M 3.)
5. No escriurem el grup TM, representant M doble, que ha desaparegút en la llengua valenciana:
 - semana, no setmana
 - sometre, no sotmetre

6. No escriurem el grup MP sinó sòlament N quan la pronunciém, encara que per raons etimològiques s'haja usat:

- atentar, no atemptar
- pronte, no prompte

S'escriu N (nas)

1. En inicial, interior i fi de paraula: niu, lluna, mon.
2. Davant de F en els prefixos CON, EN, IN: confiar, enfadar, inflamar.
Excepte els cultismes: émfasis, emfisema, emfiteusis, àmfora.
3. Davant de consonant, excepte B, M, P: enveja, confít, planta, gandúl.
4. Davant de M per excepció, en paraules que ajunten N final a inicial: enmíg, granment.

S'escriu NY (pany)

1. En inicial, interior i fi de paraula: nyespla, pinyó, riny.

S'escriu P (posar)

1. En posició inicial de paraula: puny.
2. En interior de paraula davant de T, C, Ç, S, N: concepte, concepció, capçal, hipnotic, eclipse.
Excepte: dissabte, dubte, sobte.
4. En posició final de paraula, encara que en derivar (en el plural se conserva) se transforme en B o se mantinga:
 - cap, no cab, pero cabút
 - llop, no llob, pero lloba
 - colp, no colb, pero colpejar
 - adòp, no adòb, pero adobar

S'escriu Q (quinze)

1. En inicial i interior de paraula, seguida de U muda, davant E, I: queixa, quilàt, alqueria, séquia.
Si la U se pronuncia, du dièresis, com se diu en el número 3.
2. En inicial i interior de paraula, davant de U àtona seguida de A, O, formant diftònc: quatre, quocient.
Excepte: ipecacuana i els derivats de cuiro, cuina, evacuar, conspicu, perspicu, proficu, vacu, promiscu.
3. En inicial i interior de paraula, quan una U àtona vaja seguida de E, I, i s'haja de pronunciar, portarà dièresis: quèstió, obliquitàt.

S'escriu R

1. En so de [r] (carretér)
 - 1.1 En inicial de paraula: roda, rajola.
 - 1.2 En interior de paraula darrere de M, N, S: som-rís, enriquir, israelí.

2. En so de [r] (cara)

- 2.1 En interior i final de paraula: mira, cura, cor, dolor.
- 2.2 En els grups BR, CR, GR, TR, PR: brot, cru, gran, traure, propi, arbre, recriar, agranar, batre, comprar.

S'escriu RR (guerra)

1. En posició intervocàlica: carro, errar.

S'escriu S

1. En so de [s] (saló)

- 1.1 En inicial de paraula: solt, sabút.
- 1.2 Darrere de consonant: ansa, dacsà.
- 1.3 Darrere dels prefixos llatins i grecs: ante-, contra-, sobre-, supra-, uni-, bi-, tri-, anti-, hipo-, para-, mono-, di-, tetra-, poli-, etc., i de la A- en valor negatiu: asilabic.
- 1.4 En final de paraula encara que en derivar se conserve senzilla per transformar-se en sonora o se duplique per continuar sorda:
 - mes, mesos
 - nas, nassos

2. En so de [z] (cosa)

- 2.1 En posició intervocàlica: casa, promesa.
- 2.2 En els prefixos DES-, DIS-, seguits de vocàl, H o consonant sonora: desaiguar, desheretar, desviure.
- 2.3 En els participis: d'entés, entesa, entesos, enteses; d'imprés, impresa, impresos, impreses.
- 2.4 En derivats de gentilicis:
 - andalús, andalusos
 - francés, francesos

S'escriu SS (passar)

1. En posició intervocàlica: posseir, massa.
2. En les paraules començades pels sons a + s (ass) + atra vocàl: assimilar.
Excepte: ase, Àsia, asil, i darrere del prefix negatiu A (que se pronuncien S sorda): asimetric.
3. En els sufixos -íssim, -íssima: boníssim, cregudíssima.
4. En les paraules acabades en -assa, -essa, -issa: carcassa, marquessa, chilladissa.
5. En alguns derivats de les paraules que acaben en -as, -es, -is, -os, -us:
 - cabàs, cabassos
 - pastís, pastissos
 - gos, gossos
 - tramús, tramussos
 - espés, espessos
6. En el femení dels substantius que signifiquen ofici, professió, dignitat, títol o carrec:
 - abàt, abadessa
 - princip, princesa
 - mestre, mestressa
7. En els plurals i femenins de paraules que acaben en -as (augmentatiu), -is:
 - grandàs, grandassa, grandassos, grandasses
 - pastís, pastissos, pastissér
8. Darrere dels prefixos des-, dis-, seguits de paraula que comence per S: dessecàt, dissoldre.

S'escriu T (tornar)

1. En inicial i interior de paraula: toca, costella, setze.
2. En el grup consonàntic TR: truc, atraure.
3. En el prefix grec AT-: atmosfera (vore D, 1).

4. Davant de Z: dotze.
5. En posició final de paraula posarem sempre T encara que en derivar se transforme en D o se conserve:
 - fort, fortalea
 - cert, certea
 - calit, no calid, pero caliditat
 - abàt, no abàd, pero abadia

S'escriu V (vindre)

1. En inicial i interior de paraula: velocitat, cavall.
2. En les terminacions del preterit imperfecte d'indicatiu: -AVA, -AVES, -AVA, -AVEM, -AVEU, -AVEN, de tots els verps acabats en -AR.
3. Mai en posició final de paraula encara que en derivar s'escriga V:
 - serf, no serv, pero servir

S'escriu X

1. En so de [š] (eixida)
 - 1.1 Darrere dels diftons decreixents AI, EI, OI, UI: caixa, creixer, coixo, afluixar.
 - 1.2 Darrere de I: pixar, següixen, vixca.
 - 1.3 En els increments incoatiu de la 3.ª conjugació (-ixc-, -ixqu-): oferixca, servixques.
 - 1.4 En final de paraula: exigix, ix.
2. En so de [ks] (text)
 - 2.1 Entre vocals: reflexió, axiàl.
 - 2.2 En posició final, en algunes paraules: perplèx, prefix.
3. En so de [gz] (exacte)
 - 3.1 En el prefix EX-, seguit de vocàl, H o consonant sonora: examinar, exhortar, exlibris.

S'escriu Y (yo)

1. En posició inicial de paraula davant de vocàl: yuxtaposar.
2. Entre vocals: epopeya, apoyar.
3. En el dígraf NY per a representar el so de [ɲ]: pinya, puny.
4. Davant de -ecc-, -ect- (vore en J, 2. les excepcions): inyecció, abyecció, projecte.
5. En final de paraula en els pobles i llinages que la tenen per tradició: Alcòy, Montròy, Gay.

S'escriu Z (zero)

1. En inicial i interior de paraula: zona, atzucàc.
2. En totes les paraules començades pel prefix ZOO-: zoologia.
3. En les terminacions -zoari, -zoic: protozoari, benzòdic.

A P O S T R O F

Es un signe ortogràfic (') que es posa a l'unir certes paraules, elidint una vocàl.

Les paraules que poden presentar la forma apostrofada son:

1. Els pronoms personals debils, ME, TE, SE, LO, NOS, LOS, NE.
 - 1.1 Darrere de verp que acabe en vocàl: porta'm, penja'n.
 - 1.2 Davant de verp que comence per vocàl o haig: s'entén, s'haguera.
 - 1.3 En les combinacions binàries i ternàries de pronoms: se'n va, se'ls hi menja.
 - 1.4 Excepte: el pronom LA, quan el verp següent comence per I o U àtones, que no es reduirà: la inscribien, i no l'inscribien; la untaven, i no l'untaven.
2. Els articles determinats EL i LA davant de paraula que comence per vocàl o haig: l'home, l'industrial, l'espiritista.
Excepte: LA davant I o U àtones: la humanitat, la integritat.
Davant del nom de les vocals: la a, la o.
Davant de HOST, IRA, UNA (hora): la ira, la una, la host.
Davant de paraules que comencen per U semiconsonant: el huit.

Les preposicions A, DE, PER mes l'article EL formen les contraccions AL, DEL, PEL.

3. La preposició DE davant de paraules que comencen per vocàl o haig: d'estar, d'ahir, d'havér.
Excepte quan li seguixca una paraula que comence per U semiconsonant: de hui.

DIÈRESIS

Es un signe ortogràfic (¨) que es col·loca damunt de la I o la U, indicant l'existència o no de diftong: següent, paisatge.

Quan en la mateixa vocal coincideixen les regles d'accentuació i de la dièresis, tindrà preferència l'accent sobre la dièresis: raïm, peüc.

Col·locació:

1. Quan la I o la U van darrere d'una altra vocal i no formen diftong en elles: veïnàt, raïmèr, aürtar.
2. Quan la U —no muda— va darrere de G o Q seguida de E, I: següent, llingüística.

No la posarem en els següents casos:

1. En els verbs de la tercera conjugació que acaben en -air, -eir, -oir, -uir, en els quals la I de la terminació és tònica i, per consegüent no forma mai diftong:

agrairieu (a-gra-i-ri-eu)
beneixca (be-ne-ix-ca)
conduïrem (con-du-i-rem)

2. Quan va darrere dels prefixos:

coincidíx (co-in-ci-díx)
reimprimir (re-im-pri-mir)
contraindicar (con-tra-in-di-car)

3. Quan la I forme part dels sufixos -isme, -ista, -iste, -ible, tots ells en I tònica:

egoisme (e-go-is-me)
altruista (al-tru-is-ta)
altruiste (al-tru-is-te)
conduible (con-du-i-ble)

4. Quan la I forme part dels sufixos -isar, -isant, -isàt:

uropeisar (eu-ro-pe-i-sar)
uropeisant (eu-ro-pe-i-sant)
uropeisàt (eu-ro-pe-i-sàt)

5. Quan la U forme part de la terminació llatina -um:

simpòsium (sím-pò-si-um)
harmòniium (har-mò-ni-um)

A C C E N T S

1. En valencià hi ha dos classes d'accentos gràfics: (´) agut i (˘) greu, que es colocaran respectivament sobre les vocals tancades i obertes.
2. Segons on recaiga l'accent fonètic, les paraules poden classificar-se en: agudes, planes i esdrúixoles.
 - 2.1 Agudes: porten l'accent fonètic en l'última síl·laba i duen accent gràfic sempre: escriu, cantà, agut.
A fi de simplificar la quantitat dels accents gràfics, no s'accentuaran:
 - 2.1.1 Els plurals aguts de paraules agudes: de camí, camins; de carrer, carrers. I, naturalment, aquelles que se transformen en paraules planes: de rebúig, rebujos.
 - 2.1.2 Les terminacions en -AR, -IR, -OR i -UR (*): cantar, ahir, amor, futur, amar, omplir, dolor, segur.
 - 2.1.3 Les paraules acabades en -ant, -ent, -int, -ont, -unt (excepte els adverbis en -ment. Vore 3): anant, esperant, solvent, entenent, eixint, imprimint.
 - 2.2 Planes: porten l'accent fonètic en la penúltima síl·laba i no duran accent gràfic cap d'elles: fonètic, llibre, escriure.
 - 2.3 Esdrúixoles: porten l'accent fonètic en l'antepenúltima síl·laba i totes elles duran accent gràfic: ànima, gramàtica.

3. Els adverbis acabats en *-ment* i les paraules compostes, seguiran les regles generals d'accentuació.
 - de càlida, càlidament.
 - de natural, naturalment.
 - aguardent
 - portamaletes
4. Les formes compostes de verb i pronòm no duran mai accent gràfic: *tingau-ne, agarreu-lo, posem-ho, compreu-nos-les.*
5. Els monosílaps no porten accent gràfic, excepte quan càpia la possibilitat de varies interpretacions (diacritic), i en tal cas s'escriurà segons el següent orde: verb, substantiu. Facilitém una llista (sempre provisional) d'alguns d'ells:
 - *én* (preposició equivalent a CON castellà)
 - *més* (adverbi de quantitat)
 - *qué* (pronòm interrogatiu i relatiu que duga preposició).
 - *nét* (substantiu parentiu)
 - *sòl* (substantius equivalents a SUELO castellà i a nota musical)
 - *té* (del verb *tindre*)
 - *véns* (del verb *vindre*)
 - *véu* (del verb *vore*, 3.ª persona singular del preterit perfecte d'indicatiu)

Recalquéu que de no existir en la frase tal confusió, no s'accentuaran.

(*) Dins d'estes terminacions hi ha algunes paraules (cultismes, tecnicismes o neologismes) que son planes, com: *nomenclator, claudator, diaspor, cruor, carnivor, herbivor, insectivor, fumivor, sicomor, condor, semafor, barbar* (ant. *barbre*), *tartar* (ant. *tartre* —els nadius i lo propi de Tartària— i *tartrà* —el bitartrà de potasi—), *martir* (ant. *martre*) i, per lo ma-téix, *protomartir*, etc.

G U I Ó

El guió es el signe ortogràfic (-) que es col·loca entre dos o mes elements d'una paraula per a distinguir-los.

Usarem el guió:

1. Per a separar les paraules per síl·labes en final de línia.
2. Per a unir els pronoms que van darrere (enclitics) del verb.
 - 2.1 Quan el verb acaba en diftong o en consonant i li seguix un pronòm: *mireu-les, penjar-se'n.*
 - 2.2 Quan el verb acaba en vocàl i el pronòm comença per consonant: *menja-te'l, prengau-ne.*
 - 2.3 Quan el verb acaba en vocàl i seguixen els pronoms HO, HI: *mira-ho, porta-hi.*
3. En alguns noms composts on els elements dels quals no estan totalment integrats: *critic-bibliogràfic, historic-científic.*

INTERROGACIÓ I ADMIRACIÓ

Els signes ortogràfics d'entrada en la interrogació i en l'admiració no han de suprimir-se per imitar ortografies estrangeres que solament usen el signe final. Tal supressió du, en la majoria dels casos, a la confusió sobre on comença la interrogació o l'admiració.

El signe de principi s'ha de colocar on comença la pregunta o el sentit admiratiu, encara que allí no comence el període.

La pràctica d'estos criteris ortogràfics dona claretat a l'escriptura i ajuda en la lectura a la correcta entonació de la frase que, d'atra forma, podria arribar tart. A mes de ser d'us generalisat en els escrits valencians des, de fa molt de temps.